

Είναι η άγνοια ξένων γλωσσών ο αναλφαβητισμός του 21ου αιώνα

Monolingualism is the Illiteracy of the Twenty-First Century - Gregg Roberts



Όλγα Κοσμίδου

Τέως Γενική Διευθύντρια Διερμηνείας και Συνεδριάσεων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Περίληψη:

«Είναι η άγνοια ξένων γλωσσών ο αναλφαβητισμός του 21ου αιώνα;». Όποιος έχει αναπτύξει επαγγελματική δραστηριότητα που έχει σχέση με ξένους, από τον ταβερνιάρη στο τελευταίο Ελληνικό νησί μέχρι τον υπάλληλο των Ευρωπαϊκών Θεσμικών Οργάνων και τον Υπουργό που συμμετέχει στα Συμβούλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γνωρίζει πολύ καλά την απάντηση!

Η ανθρωπότητα ονειρευόταν από αρχαιοτάτων χρόνων να μπορεί να επικοινωνεί με μία μοναδική γλώσσα. Αρκεί να θυμηθούμε ότι στην Γένεση της Βίβλου το χτίσιμο του Πύργου της Βαβέλ θεωρήθηκε από τον Θεό ως βλασφημία και γι' αυτό τιμώρησε τους ανθρώπους με διαφορετικές γλώσσες για να καταστήσει αδύνατη την συνεννόησή τους. Η διήγηση της Γενέσεως επιχειρεί από την εβραϊκή λαϊκή παράδοση να εξηγήσει την ποικιλία των γλωσσών (και εθνών) στον κόσμο.

Στο θαύμα της Πεντηκοστής, με την επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος, το πυρ εμφανίζεται με την μορφή γλωσσών πάνω από τα κεφάλια των Αποστόλων, επειδή οι Απόστολοι έπρεπε μέσω της γλώσσας να κηρύξουν στους λαούς το χαρμόσυνο νέο, την ευαγγελική αλήθεια της μετάνοιας και της συγχώρεσης. Βλέπουμε, λοιπόν, ήδη την σημασία των γλωσσών ως μέσου επικοινωνίας. Όταν οι αρχαίοι Έλληνες εξάπλωσαν την επιρροή τους στον τότε γνωστό κόσμο, η γλώσσα επικοινωνίας ήταν η ελληνική. Με την έλευση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας η συνεννόηση γινόταν στα Λατινικά.

Τον 19^ο και 20^ο αιώνα καταβλήθηκε προσπάθεια για μια ενιαία γλώσσα συνεννόησης με την τεχνητή δημιουργία της [esperanto](#). Η γλώσσα όμως αυτή δεν υποστηριζόταν από πολιτιστικά και πολιτισμικά στοιχεία (λογοτεχνία, θέατρο, τραγούδια...) κι έτσι η διάδοσή της παρέμεινε περιορισμένη. Αυτό καταδεικνύει επαρκώς ότι η γλώσσα δεν είναι απλά μέσο επικοινωνίας, αλλά και φορέας πολιτισμού και αξιών.

Οι γλωσσολόγοι χωρίζουν τις γλώσσες σε οικογένειες: τις λατινογενείς, τις αγγλοσαξονικές κ.ο.κ. Προσπαθούν να βρουν και να αναδείξουν τα κοινά τους σημεία, ελπίζοντας να προωθήσουν την αλληλοκατανόηση στο πλαίσιο της ίδιας γλωσσικής οικογένειας.

Η σημασία της κάθε γλώσσας αντικατοπτρίζει την σημασία στην διεθνή σκηνή του κράτους των ομιλούντων την γλώσσα αυτή ως μητρική. Το βλέπουμε καθαρά με την αποικιοκρατία. Έτσι, ως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η γλώσσα της διπλωματίας ήταν η γαλλική. Με την επικράτηση των ΗΠΑ, η αγγλική αναδείχθηκε ως η γλώσσα της επικοινωνίας.

Αρκεί όμως η γνώση της αγγλικής ως ξένης γλώσσας για την επικοινωνία; Αν η επικοινωνία

περιορίζεται σε βασικές ανάγκες (αναζήτηση τροφής, πληροφορία για μια διεύθυνση κλπ.) μπορούμε ίσως να περιοριστούμε σε μία γλώσσα, τουλάχιστον σ' ένα μεγάλο κομμάτι του κόσμου. Για όλα τα υπόλοιπα όμως η γνώση αυτή δεν αρκεί.

Ας δούμε τι γίνεται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον ενεργό πληθυσμό ηλικίας 25-64 ετών ([σύμφωνα με την EUROSTAT](#)):

- στην Ρουμανία το 64,2% δεν ομιλούν καμία ξένη γλώσσα.
- στην Ουγγαρία το 57,6%
- στην Βουλγαρία το 50,5%
- στην Ιρλανδία το 49,2%
- στην Ισπανία το 45,8%
- στην Γαλλία το 39,9%
- στην Ιταλία το 34%
- στην ΕΛΛΑΔΑ το 33,5%
- στην Πολωνία το 32,9%
- στην Ολλανδία το 21,5%
- στην Γερμανία (χώρα μετανάστευσης) το 21,3%
- και στο Βέλγιο το 21,5%.

Για να μη μιλήσουμε για το Ηνωμένο Βασίλειο όπου το ποσοστό ανέρχεται στο 65,4% του πληθυσμού! Πέραν, λοιπόν, του προφανούς αυτών των στοιχείων, θα επιχειρήσω να αναλύσω γιατί στόχος πρέπει να είναι η εκμάθηση όσο το δυνατόν περισσότερων ξένων γλωσσών και όχι μόνον μίας:

Πρώτον: Η γλώσσα δεν είναι απλά ένα μέσο επικοινωνίας. Αντικατοπτρίζει την ιστορία και την νοοτροπία ενός λαού. Έτσι, υπάρχουν λέξεις που βρίσκονται μόνον σε μία γλώσσα και δεν μεταφράζονται μονολεκτικά στις περισσότερες γλώσσες.

Παραδείγματα:

- η ελληνική λέξη «φιλότιμο».
- η γερμανική λέξη «Schadenfreude» (που αποδίδεται στα ελληνικά ως χαιρεκακία).

- και η επίσης γερμανική «Weltanschauung» (που αποδίδεται στα ελληνικά ως κοσμοθεωρία).

Άλλο παράδειγμα:

Για να εκφράσουμε την ίδια έννοια, την διατυπώνουμε διαφορετικά στις διάφορες γλώσσες.

- έτσι οι Άγγλοι λένε: «keep off the grass» εκφράζοντας θετικά αυτό που πολλές άλλες γλώσσες εκφράζουν αρνητικά.

- στα ελληνικά «ΜΗ πατάτε την χλόη».

- στα γαλλικά: “NE PAS marcher sur la pelouse”.

- οι Γερμανοί προσθέτουν και την λέξη «απαγορεύεται»: “betreten des Rasens VERBOTTEN”!

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι η δομή της γλώσσας δεν είναι κάτι απλά γλωσσικό, αλλά ένας φορέας νοοτροπίας και αξιών. Ή όπως πολύ σωστά το έθεσε ο Borges: “the original is unfaithful to the translation” και το γνωστό: “traduttore traditore”!

Δεύτερον. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) από της συστάσεώς της ως Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) αποδέχθηκε την ισοτιμία όλων των γλωσσών των κρατών μελών που είναι επίσημες γλώσσες. Ο υπ' [αρ 1 κανονισμός του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 1958](#) καθορίζει αυτήν την αρχή.

Οι λόγοι:

- ο σεβασμός στην ελευθερία έκφρασης ισοδυναμεί με σεβασμό στην επιλογή της γλώσσας. Πράγματι, σε μια σημαντική διαπραγμάτευση αυτός που ομιλεί την μητρική του γλώσσα έχει πολύ περισσότερες πιθανότητες να κερδίσει την υπόθεση απ' αυτόν που αγωνίζεται να πείσει σε μια ξένη γλώσσα. Γι' αυτό στις διεθνείς συναντήσεις οι πρωθυπουργοί συνοδεύονται πάντα από διερμηνέα, έστω κι αν ο ένας γνωρίζει καλά την γλώσσα του άλλου (π.χ. Μέρκελ-Πούτιν).
- σεβασμός στους πολίτες της κάθε χώρας που δικαιούνται να παρακολουθούν τα τεκταινόμενα

ακόμα κι αν δεν γνωρίζουν ξένες γλώσσες.

- η αρμονική συμβίωση των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκφράζεται με το δόγμα «ενωμένοι στην διαφορετικότητα» που αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Όπως είπε ο Umberto Eco, «η γλώσσα της Ευρώπης είναι η μετάφραση».

Όποιος, λοιπόν, στοχεύει σε συνεργασία με την ΕΕ πρέπει να γνωρίζει τουλάχιστον δύο από τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ επιπλέον της μητρικής του.

Τρίτον. Οι γλώσσες μπορούν να χρησιμεύσουν ως γέφυρα μεταξύ λαών και πολιτισμών με στόχο την προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης, δεδομένου ότι η γλώσσα καθορίζει την ταυτότητα ενός λαού και είναι αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής του κληρονομιάς. Αν μάθετε καλά μια ξένη γλώσσα μαθαίνετε και τον τρόπο σκέψης αυτού του λαού, πράγμα που βοηθάει στην συνεννόηση, στην ένταξη και στην ενσωμάτωση.

- Ακόμη και στις ΗΠΑ που χτίστηκαν με μία κοινή γλώσσα (τα αγγλικά), τώρα υπάρχουν παντού ισότιμα και τα ισπανικά: απόδειξη ότι ένας λαός «κουβαλάει» στο DNA του την γλώσσα του.

- Οι μεγάλες εταιρείες γνωρίζουν καλά ότι για να πουλήσουν ένα προϊόν πρέπει το συνοδευτικό φυλλάδιο να μεταφραστεί στην γλώσσα της κάθε χώρας. Χρειάζονται εκπροσώπους που να μιλούν την γλώσσα.

- Τα δικαστήρια, τα μεγάλα νοσοκομεία λειτουργούν όλο και πιο πολύ με την σύμπραξη διερμηνέων αναγνωρίζοντας την αξία των γλωσσών.

- Σκεφτείτε ότι όταν υποβάλετε αίτηση προσλήψεως, στην ερώτηση «γνώση ξένων γλωσσών» αν απαντήσετε μόνον «αγγλικά» δεν έχετε συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των συνυποψήφισών σας, γιατί πιθανότατα όλοι γνωρίζουν αγγλικά.

Τέταρτον. Θα πρέπει να σκεφτείτε τη γνώση κάθε ξένης γλώσσας σαν ένα παράθυρο στον κόσμο. Είστε σ' ένα κτήριο. Αν είχε μόνον ένα παράθυρο, η θέα στον έξω κόσμο είναι περιορισμένη. Με δύο γλώσσες έχετε δύο παράθυρα, με τρεις τρία παράθυρα και άρα καλύτερη προσλαμβάνουσα παράσταση, εντύπωση και κατανόηση του γύρω κόσμου.

- Η εκμάθηση μιας επιπλέον ξένης γλώσσας ενθαρρύνει ένα διαφορετικό τρόπο σκέψης. Ένα απλό παράδειγμα:

- στα ελληνικά, στα γαλλικά, στα ρουμανικά η θάλασσα είναι γένους θηλυκού (la mer, la mare)
- στα γερμανικά, ιταλικά, ισπανικά και πορτογαλικά είναι γένους αρσενικού (der See, il mare, el mar, o mar).

Η εκμάθηση, λοιπόν, μιας επιπλέον γλώσσας αυξάνει την ενσυναίσθηση, την κατανόηση των άλλων και βοηθά στην συμβίωση των λαών. Η επιβολή μιας ξένης γλώσσας ως μοναδικού μέσου επικοινωνίας είναι μορφή λογοκρισίας, αρχή νοοτροπίας αποικιοκρατικού τύπου, που άρα δεν έχει θέση σε μια δημοκρατική κοινωνία. Όσοι δε έχουν ως μητρική μια γλώσσα που να θεωρείται διεθνής και πιστεύουν ότι δεν χρειάζεται να μάθουν καμία ξένη γλώσσα, θα τους παραπέμψουμε στο ρητό του Goethe: «όσοι δεν γνωρίζουν καμία ξένη γλώσσα, δεν γνωρίζουν τίποτα και για την δική τους».

Η γλώσσα του Ίντερνετ μπορεί να είναι τα αγγλικά, αλλά η γλώσσα της επιτυχίας οπουδήποτε βρεθείτε είναι η πολυγλωσσία. Γι' αυτό μην ακούτε τις σειρήνες της ευκολίας: όσες περισσότερες γλώσσες μάθετε τόσο πιο προσαρμοστικοί θα είστε με περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας.

Μη βάζετε τεχνητά όρια στην ζωή σας.

Οι γλώσσες είναι το κλειδί της νέας εποχής.